

Politološka lektira: Što čitati

Eric Lonergan i Mark Blyth: *Angrynomics*

Agenda Publishing, Newcastle upon Tyne, 2020.

dr. sc. Josip Lučev

Asistent na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, josip.lucev@fpzg.hr

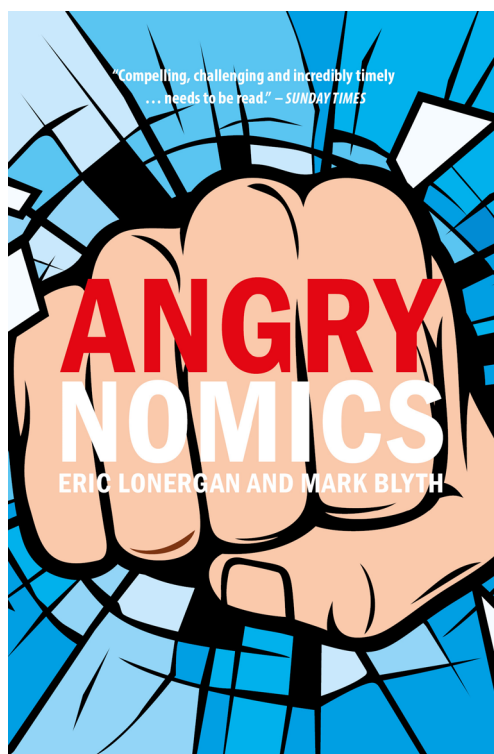
Angrynomics se bavi iznimno važnom temom gnjeva, njegovim ekonomskim uzrocima i njegovim političkim iskorištavanjem. Relativno kratka knjiga izložena je u pet dijaloga između dvojice autora. Dijalozi ne daju dojam dubljega metodološkog značenja, ne služe ni konfrontaciji ni eskalaciji, a ni prepoznatljivoj razradi. U tim dijalozima dva se autora uglavnom jednostavno nadopunjuju uz dojam proširenih bilješki iz stvarno održanog razgovora. Osjeća se izvjestan dokumentaristički zanos (tko je što rekao), koji je u ovom slučaju ujedno i najveći doprinos odabranoga dijaloškog formata. Kombinacija autora zanimljiva je i netipična – na prvi pogled ne čini se kao da bi njihov dijalog trebao biti lišen konfrontacije. Mark Blyth čovjek je s akademskom karijerom (redovni profesor politologije na Sveučilištu Brown), jedan od značajnijih glasova institucionalizma i političke ekonomije danas i autor nekoliko važnih i načelno kritički nastrojenih knjiga.¹ Eric Lonergan je pak menadžer *hedge* fonda (M&G Investment), iako mu ni pisanje nije nepoznanica.²

U središtu je knjige jedan zaigran pojam – *angrynomics*, ili za potrebe ovog prikaza, ljutonomija. Ako nam ekonomija treba opisati svijet u kojem živimo, ljutonomija nam pomaže shvatiti svijet nakon sistemskih šokova. Kada stari opisi više ne vrijede i zvuče šuplje jer se stvarni svijet udaljava od modelskoga, a ljudska patnja otvara prostor ljutnji. Ljutnja tako konceptualno postaje najvažnija. Autori razlikuju privatnu i javnu ljutnju, a dalje i plemensku ljutnju (prvi dijalog) te moralno zgražanje (*moral outrage* – drugi dijalog). Autori ne razrađuju te koncepte presuptilno i predetaljno nego samo u onoj mjeri u kojoj im je potrebno za osnovnu razradu ideja. Prvenstveno, plemenska ljutnja može biti plodno tlo za nacionalizam i populizam, a moralno zgražanje može biti legitiman poticaj za konkretne promjene. Ekstremna i rastuća nejednakost, mjere štednje zadnjeg desetljeća u Europskoj uniji, globalizacija i mnoge druge okolnosti mogući su uzroci ljutnje/gnjeva. No, prvenstveno je u pozadini gubitak glasa zbog nevažnosti pojedinca za formalnu politiku, odnosno gubitak povjerenja u politiku zbog ispraznosti demokratskog rituala.

¹ *Great Transformations: Economic Ideas and Institutional Change in the Twentieth Century* u izdanju Cambridge University Pressa iz 2002., *Austerity: The History of a Dangerous Idea* u izdanju Oxford University Pressa iz 2013. (na hrvatskom jeziku dostupno je kao *Politika rezanja potrošnje – povijest jedne opasne ideje* u prijevodu Ratka Boškovića iz 2015. godine) te *The Future of the Euro* (s Matthiasom Matthijsom) u Oxford University Pressa iz 2015. godine.

² Prvenstveno *Money* u izdanju Taylora & Francisa iz 2009.

Treći dijalog donosi središnji pregled kapitalizma za potrebe ljutonomije pod nazivom makroljutonomija (*macroangrynomics*). U tom dijalogu autori pristupaju odnosu institucija i ideja pristupa kroz metaforu računala. Hardver predstavlja institucije kapitalizma, a softver skup ideja koje ih pokreću. Kada neki bug uspije srušiti računalo, tad je potrebno resetiranje, idealno uz potpuno nov operativni sustav. Kapitalizam 1.0 odnosi se tako na period između 1870. i 1930., uz softver čiji se *bug* odnosi na pristupanje radu kao bilo kojoj drugoj robi, te posljedično neshvaćanje nezaposlenosti. Ako je rad roba kao i svaka druga, nameće se ideja kako svi nezaposleni jednostavno biraju neplaćeni odmor – a Velika depresija ipak zorno prikazuje domet rušenja računala takvim softverom. Radi se o simpatičnom didaktičkom alatu,

ali izostaje stvarna znanstvena razrada. Dapače, autori na takvu razradu niti ne pretendiraju. Primjeri su rezultata takvog pristupa tri tipa izraza javne ljutnje nakon pada računala Kapitalizma 1.0 – fašizam, komunizam i kombinacija tržišta i demokracije. Autori nisu nužno u krivu, ali je jasno da su to suviše složeni pojmovi da bi ih se moglo uvjerljivo u prolazu ovako obujmiti. Kapitalizam 2.0 (1945.-1970.) pogoni kejnzijanski softver, s idealom pune zaposlenosti i osnovnim alatom javnih rashoda za ostvarenje tog cilja. No temeljni je *bug* presnažna pozicija rada. Bez značajne nezaposlenosti lako je zahtijevati veće plaće – a u konačnici to dovodi do previsoke inflacije. Kapitalizam 3.0 je „neoliberalizam“ nakon 1980. – uz fokus na stabilnost cijena, globalno oslobođenje kapitala (koje kroz mogućnosti koje nudi globalizacija tako stječe prednost u odnosu na rad) i neovisno središnje bankarstvo. *Bugovi* su dramatična nejednakost, stagnacija plaća i položaj bankarskog sustava koji pogoršava obje okolnosti. Kriza nakon 2008. predstavljala je rušenje sustava, ali on nikad nije doživio resetiranje. *Bail-out* je očuvao temeljne značajke Kapitalizma 3.0 i njegove *bugove*. Populizam nakon krize te proširenih i destruktivnih mjera štednje odaziv je na taj izostanak resetiranja. Populisti tako postaju programeri koji nadoknađuju izostanak novog operativnog sustava.

Četvrti dijalog bavi se mikroljutonomijom (*microangrynomics*), odnosno raznim individualnim stresorima u našim životima – uključujući nejednakost, tehnološke disrupcije i učinke nevidljivih međugeneracijskih transfera. Peti dijalog nudi posebno osvježanje

u nizu predloženih mjera za budućnost. Autori definiraju pametnu javnu politiku kroz tri značajke: mora predstavljati značajnu promjenu, mora biti jednostavna i razumljiva te mora nadići tradicionalne političke razlike kako bi mogla zadržati političku podršku kroz niz izbornih ciklusa. U tom smislu nude niz prijedloga, uključujući posebnu aktivnost država u eri niskih kamatnih stopa kako bi se formirali nacionalni fondovi za smanjenje nejednakosti, dvostruke kamatne stope (koje mogu stimulirati istovremeno štednju i potrošnju) i izravne isplate građanima u recesijama (što se u međuvremenu uistinu i dogodilo u kontekstu odaziva na korona-recesiju). Posebno je zanimljiv prijedlog pristupanje univerzalnom temeljnom dohotku kroz *data dividend*, odnosno mogućnost naplativog korištenja osobnih podataka (kolačići i ostala prikupljanja koji su naša svakodnevnica). Ako takve podatke počnemo tretirati kao kapital, korporacije bi mogle platiti za njihovo korištenje, a takve uplate mogle bi poslužiti kao zametak fonda za univerzalni temeljni dohodak.

Knjiga ne odgovara uzusima koje inače povezujemo sa znanstvenim djelima, ideje se ne razvijaju detaljno, pozivanje na izvore jest prisutno, ali je i relativno štedljivo. Sve je to namjerno i podređeno nadama autora usmjerenima na upotrebljivo i zabavno izlaganje. Knjiga je kratka i jasna, a autori eksplicitno namjeravaju samo predstaviti svoje ideje, ne ih i dokazati. Baš zbog toga nema nikakvih prepreka čitanju. Knjigu može jednostavno čitati svatko koga tema zanima. Jasno je doduše kako je vjerojatnije da će je se prihvatiti osoba koja je sklona čitati slične knjige (u pravilu pisane zahtjevnije) i osjetiti neočekivani lagani povjetarac izričaja. No to ne mijenja temeljno postignuće. Autori objašnjavaju svoju viziju jasnog prezentiranja razumljivih ideja kao osnove *policy* promjene – i onda usput dostave upravo to. Knjigu u tom svjetlu treba i shvatiti – kao društveno relevantnu zbog poticanja na ključnu raspravu. Pristupačna će biti svakome, a preporučljiva je onima koji ne očekuju kratku znanstvenu knjigu. Radi se zapravo o dugom, pismenom i pitkom znanstveno-političkom pamfletu iznimne kvalitete.